

T.C.
KARAMAN VALİLİĞİ
YAYINI

Bu Derginin Hazırlanması ve Basımı
Karaman Valiliği ve Türkiye Büyük
Millet Meclisi'nin Katkıları Sonucu
Gerçekleştirilmiştir.

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Şükrü Haluk AKALIN
Türk Dil Kurumu Başkanı

Şerafettin TUĞ
Vali Yardımcısı

Nevzat GÖZAYDIN
Türk Dil Kurumu Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. Recep TOPARLI
Türk Dil Kurumu Proje Yürütücüsü

Ercan DURDULAR
*TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu
Müdür Yardımcısı*

Hulusi ÖZTÜRK
Basın ve Halklar İlişkiler Müdürü

Gülşen KAYSERİLİOĞLU
İl Kültür Müdürü

Cengiz TOPAL
İl Kültür Müdür Yardımcısı

TASARIM

Mihriban ATMACA

TBMM Basımevi - Mayıs/2003
Ankara

Web Adresi : <http://www.karaman.gov.tr>

İÇİNDEKİLER

Türkiye Cumhuriyeti'nin Onuncu Yılında Atatürk'ün Yaptığı Tarihi Konuşma	3
Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER'in yazısı	5
TBMM Başkanı Bülent ARINÇ'ın yazısı	7
Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın yazısı	9
Kültür Bakanı Erkan MUMCU'nun yazısı	11
İsmet METİN / Vali	
Dilimiz	13
H. İbrahim GÜLCAN / Karaman Belediye Başkanı	15
Yüksel ÇAVUŞOĞLU / Karaman Milletvekili	
<i>Türkçenin Anadoludaki Anavatanı Karaman'dır</i>	17
Mevlüt AKGÜN / Karaman Milletvekili / TBMM Başkanlık Divanı Üyesi	
<i>Ben Dost Yüzü Görmez İsem Bu Gözlerim Nemdir Benim</i>	19
Fikret ÜNLÜ / Karaman Milletvekili	
<i>Popüler Kültürün Yaygınlaşması Sürecinde Müzik ve Dil</i>	21
Azerbaycan	24
Prof. Dr. Amanbek KARYPKULOV / Kırgız Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi	
<i>Türk Dünyasının En Eski Halklarından Kırgız Türkleri</i>	27
Kazak Kültürü	30
Beşir AYVAZOĞLU / RTÜK Üyesi	
<i>Türkçenin Bugünkü Meseleleri</i>	34
Şerafettin TUĞ / Vali Yardımcısı	
<i>2003 Karaman Türk Dili Ödülleri</i>	37
Doç. Dr. Nurullah ÇETİN	
<i>Şiir ve Müzik</i>	40
Doç. Dr. Coşkun ATAYETER / Karaman İ.İ.B.F. Dekanı	
<i>Atatürk ve Türk Dili</i>	58
Doç. Dr. Ayşe İLKER	
<i>Türk Pop Müziği Sözlerinde Türkçenin Ölçünlü Yapısına Aykırı Kullanımlar</i>	60
Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI	
<i>Karacaoğlan'da Benzetme Sanatları ve Buna Bağlı Dil Yapısı</i>	63
Arş. Gör. Mehmet KURUDAYIOĞLU / Gazi Eğt. Fak. Türkçe Eğt.Bölm.	
<i>Köşe Yazılarındaki Türkçe</i>	71
Yard. Doç. Dr. Ali AKAR	
<i>Âşık Veysel'in Şiirlerinde Deyimler</i>	75
Öğr. Gör. Mestan KARABACAK	
<i>Türkçenin Başkenti Karaman</i>	77
Hulusi ÖZTÜRK / Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü	
<i>Türk Dil Bayramı ve Yunus Emre'yi Anma Törenleri Karaman Türk Dili Ödülleri Töreni</i>	81
Gülşen KAYSERİLİOĞLU / İl Kültür Müdürü	
<i>Müzik Dili ve Türkçe</i>	83
Mazlum ALTUNKAYA / İl Millî Eğitim Müdürü	
<i>Sözün Gücü</i>	86
Dr. H. Mehmet ARMUTLU / Araştırmacı-Yazar	
<i>Müzik Dili ve Türkçe</i>	87
Ali KAMER / KARSİAD Başkanı	
<i>Müzik Aynı Tarihi, Aynı Kültürü Paylaşan Toplulukların Ortak Ruhudur</i>	88
A. Kemal BOYNUKALIN / KARGİAD Başkanı	
<i>Müzik Dili ve Türkçe</i>	89
Abdullah BİLGİN / TSO Başkanı	
<i>Türk Dili Üzerine</i>	91
Ziya YILMAZER / TÜRKSOY Genel Müdür Yardımcısı	
<i>Türk Dili</i>	92
Zekiye TUĞ - Hamza DEV - Sefa YEĞİN	
<i>Müzik Dili ve Türkçe</i>	93
Serpil KARAKAYA / İstiklal İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni	
<i>Dil ve Müzik</i>	94
Nuri SOYDAL / Ermenek Lisesi Edebiyat Öğretmeni	
<i>Benim Dilim</i>	95
Zarif AYDOĞMUŞ-Atike OKUR-Tülay DOĞAN-Sadettin BAŞKURKÇU-Mihrat SÖNMEZ / Yunus Emre İlköğretim Okulu Türkçe ve Müzik Öğretmenleri (Best Of Müzik)	96

ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE DEYİMLER

Yard. Doç. Dr. Ali AKAR

Dil, bir iletişim sistemi olarak kodlama ve kod çözme olarak tanımlanmaktadır. Konuşan veya yazan, kelimelerden oluşan kodlu metni, aynı dil grubundakilere iletir. Kodlu metin onlar tarafından çözülür ve iletişim sağlanır. (Aksan: 23).

Şiir dili, dili kullanmada, konuşma ve yazı diline esaslı farklılıklar gösterir. Şiir, dili, imgeler, göstergeler, çağrışımlar, benzetmeler, aktarmalar ve birçok söz sanatı ile kullanmakta ve böylece ifadeyi ("bildiri") zenginleştirmektedir.

Deyimler ve atasözleri, şairin, dilin ortak unsurları değerlendirme ve bu unsurlar yoluyla mesajlarını iletmesi bakımından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, şair, özel imajlar yaratma gayretine pek girişmemekte, dilde var olan "ortak imajları" kullanma yoluna gitmektedir.

Deyimler, gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip kelime öbeğidir (Korkmaz: 43). Bu yönüyle deyimler, şiir dilindeki özel ve yoğunlaştırılmış anlatım için en uygun ifade biçimi olarak karşımıza çıkıyor.

Türk halk şiiri, gerek muhteva gerekse bu muhtevayı şekillendiren dil bakımından önemli bir yere sahiptir. Halk şiiri, hem Türkçenin eski ses ve yapı özelliklerini koruması, hem de atasözleri ve deyimler gibi kalıp sözleri kullanmasıyla Türk dilinin en önemli kaynaklarından biridir.

Türk halk şiirinin son yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden birisi olan Âşık Veysel Şatıroğlu'(1894-1973)nun eserlerinde, şiiri oluşturan pek çok dil unsuruna rastlamaktayız. Âşık Veysel, müziğiyle zengin geleneksel müzik kültürünün taşıyıcılığını üstlenirken, güfteleriyle de Türkçenin halk ağzında şekillenmiş ses, yapı, kelime ve kalıp sözlerini yan-

sıtmaktadır. Âşık Veysel'in güfteleri dil bakımından incelendiğinde hem ağız özellikleri, hem de söz sanatları, deyimler ve atasözleri bakımından dikkat çekici zengin özellikler görülmektedir. Bu yazıda yalnızca deyimler üzerinde durulmuş ve bunların

büyük çoğunluğunun yazı dilinde de bulunduğu, bir kısmının ise yöresel olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

bağrı yanık: çok dert, acı sıkıntı çekmiş. (TS, 127)
Gelmiş gitmiş bağrı yanık ozanlar (Neyzen Tevfik, DBH, 254)

bala tuz kat-: yolunda giden bir işi bozmak (Yöresel)

Arı olan tuz katar mı balına (Aşıklar-I-, DBH, 121)

başından geç-: daha önce aynı duruma uğramış olmak (TS, 151)

Başından geçeni sen söyle gönül (Bir Derd Ehli Bulsam Derdim Söylesem, DBH, 41)

cefaya katlan-: Sıkıntı veya üzüntüyü sabırla karşılayıp tahammül etmek (Yöresel)

Katlan bu cefaya sabreyle gönül (Bir Derd Ehli Bulsam Derdim Söylesem, DBH, 41)

dağlamak: acısı yüreğine işlemek (TS, 330)

Dağlarsa sinemi gurbetlik dağlar (Dağlar, DBH, 170)

dile düş-: hakkında dedikodu yapılmak (TS, 375)

Yine düştüm dilden dile (Memlekete Destan Oldum, DBH, 264)

dillere destan eyle-: çok tanınmış, ünlü (TS, [dillere destan] 375)

Sen eyledin beni dillere destan (Ayrılık Günleri Geldi Dayandı, DBH, 134)

dolap dön-: zamanın geçmesi (Yöresel)

Dönüyor bir dolap çarkı belirsiz (Dünya Tükenmez Bir Murad imiş, DBH, 40)

eşiğine yüz sür-: bir dilekte bulunmak için bir kişiye yalvarmaya gitmek (TS, 471)

Eşiğine yüzüm sürem (Mevlana'yı Ziyaret, DBH, 253)

İndim eşiğine yüzümü sürdüm (Hacı Bektaş, DBH, 247)

gönül al-: sevindirmek (TS, 561)

Sivas halkı gelip gönlüm alınca (Hastane -II-, DBH, 228)

göz gezdir-: bir yeri, bir şeyi çabucak incelemek (TS, 568)

Göz gezdirdim dört köşeyi aradım (Göz Gezdirdim Dört Köşeyi Aradım, DBH, 33)

içini kemir-: sürekli bir kaygı içinde bulunmak (TS, 676)

Kemirir içimi kurt olur gider (Taşlama -II-, DBH, 237)

ince elekten ele-: iyice gözden geçirmek, incelemek (Yöresel)

İnc_elekten elenirsin (Deli Gönül Ne Gezersin, DBH, 64)

kafası kız-: öfkelenmek (TS, 758)

Kafamız kızarsa vurur kırarız (Taşlama -II-, DBH, 237)

kahpe felek: rast gelmeyen, yar olmayan (TS, 761)

Kahpe felek hiç yüzüme gülmedi (Kader, DBH, 65)

kan ağla-: büyük bir üzüntü içinde bulunmak (TS, 775)

Ah çektikçe didelerim kan ağlar (Kükredi Çimenler Açıldı Gürlere, DBH, 154)

kan uyku: çok derin uyku, gaflet (Yöresel)

Kan uykudan gece kalkar gücenmez (Anama, DBH, 248)

kara baht: kara yazı (TS, 789)

Uyansana kara bahtım (Neler Yaptın Bana Kader, DBH, 53)

kara gün: üzüntülü, sıkıntılı zaman (TS, 790)

Nice kara günler gördüm gitmez mi (Talih, Çile, Kader Sözü Bir Etmiş, DBH, 55)

kara haber: ölüm veya felaket haberi (TS, 790)

Öğlen sonu kara haber yayıldı (Köprü, DBH, 229)

karalar giy-: yas tutmak (TS, 791)

Türkler giydi hep karalar (Ağlayalım Atatürk'e, DBH, 203)

kendine yont-: Çıkan bir fırsattan yararlanarak, başkalarını hiç düşünmeyerek hep kendi çıkarını sağlamak (TS, 836)

Veysel keser alıp kendine yonma (Dünya Bir Dolap ki Durmadan Döner, DBH, 92)

kulak ver-: iyice dinlemek; merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak (TS, 924)

Doğru söylen kulak vermez sözüne (Dünya Geniş idi Şimdi Daraldı, DBH, 84)

Kulak ver sözüme dinle vatandaş (Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş, DBH, 74)

sağa sola sap-: rasgele gitmek; düşünmeden hareket etmek (TS, 1241 [sağa sola])

Veysel sapma sağa sola (Senlik Benlik Nedir Bırak, DBH, 69)

tuzu ekmeğe katık et-: kıt kanaat yaşamak (Yöresel)

Ekmeğime katık ettim tuzumu (Seherde Yuvada Uyanır Kuşlar, DBH, 167)

uğruna can koy-: yoluna kurban olmak (Yöresel)

Uğruna koymuşum bu tatlı canı (Türk Adı Babamdan Bana Mirastır, DBH, 273)

yarıp yakıl-: sızlanmak, şikayet etmek (TS, 1592)

Yandım yakıldım kül oldum (Senin Yolunda Yolunda, DBH, 25)

yoldan çık-: Doğru yoldan ayrılmak (TS, 1638)

Yoldan çıkıp olma asi (Senlik Benlik Nedir Bırak, DBH, 69)

yüreğinin yağı eri-: çok üzülme, çok korkmak (TS, 1654)

Ah çektikçe erir gider/Yüreğimin yağı benim (Ağlar Veysel Çıkmaz Sesi, DBH, 138)

yüzü kara: utanılacak bir durumu olan (TS, 1657)

Memlekete düşman bir yüzü kara (Köprü, DBH, 229)

KAYNAKÇA

DBH: Aşık Veysel Şatıroğlu, Dostlar Beni Hatırlasın, İş Bankası yay., İst. 1973

Korkmaz: Korkmaz, Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK yay., Ank. 1992

Aksan: Aksan, Doğan, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Ergin yay., Ank. [Tarihsiz]

TS, Türkçe Sözlük, TDK yay. Ank. 1988